

Een onderzoek naar beelddenken

Carin Peskens

Zo midden op mijn werkdag wordt mij een verzoek gedaan; wil jij geen verslag schrijven over het beelddenkonderzoek voor de CopyRight?? Snel flitsen alle dorpen die ik ooit heb laten bouwen over mijn netvlies; ik zie de kinderen aan het werk en al hun verhalen komen boven water. De reacties van herkenning van volwassenen, het geeft me een warm gevoel. Verder voeg ik een stuk theoretische achtergrond toe en ziedaar..... de CopyRight waarin mijn stuk staat!!! Ik kan het exemplaar bijna in mijn handen pakken en voel de trots die dit bij me oproept. Dan sta ik opeens weer in mijn kantoor en ik geloof dat ik een stuk van de uitleg gemist heb. Toch nog maar even enkele details navragen. Nog vol van het trotse gevoel en vol goede moed, zeg ik toe.

En daar zit ik nu achter mijn laptop, mijn hoofd vol dorpen en mensen en nu wil er maar geen verhaal komen. Op tafel ligt een briefje, hoe herken je een beelddenker staat erboven. Een van de kenmerken die er aangegeven worden is moeite hebben met het onder woorden brengen van gedachten en emoties. Beelddenkers denken hoofdzakelijk in beelden, de taal dient hier als ondersteuning. Dit proces gaat vele malen sneller dan woorddenken en alle informatie wordt tegelijkertijd aangeboden. Een beelddenker bevindt zich in zijn bedachte beeld en kan er alleen maar over vertellen als hij zichzelf buiten zijn verhaal plaats en het gaat beschrijven.

Vanochtend zat er een knulletje van 7 jaar een dorp voor me te bouwen. Iedere keer als hij uitleg gaf, moest hij zelfs lijfelij van de situatie afstand nemen door iets achterover te gaan leunen. De prachtigste verhalen kwamen er: "Op dinsdag was er een dierenoptocht in het dorp", vertelde hij. Hierbij wees hij naar een lange rij dieren die meestal niet zo vredelievend in combinatie worden gezien, de beer liep duidelijk uit de rij want die had meer trek in een blaadje van de bomen. De hond helemaal achter in de rij was een zwerfhond en het meisje in het midden van het dorp was hem aan het zoeken. De vrachtauto's vervoerden de daken voor de huizen verderop en... en... en...

De beelddenker heeft een hoog associatief vermogen, hij rolt zo van het ene verhaal in het andere. Dit verklaart bij deze knul wat hij doet als hij het op school saai vindt, hij is niemand tot last maar moeilijk te bereiken. Met de prachtigste beelden in je hoofd, krijg je de dag op school wel om, ook als de leerstof niet meer zo boeiend is. Een instructie over het optellen van taartjes brengt je naar het verjaardagsfeestje en voor je het weet zit je achter het computerspel dat je van een van je vriendjes had gekregen maar daar heb je nu ruzie mee want..... Zo loop je het risico dat je belangrijke zaken in de instructie mist. Deze wordt overigens vaak verbaal aangeboden met weinig of geen visuele ondersteuning. Voor een beelddenker niet zo handig, hij krijgt de informatie als taal binnen, maakt daar beelden van en het antwoord moet weer omgezet worden in taal. Dit verklaart dat beelddenkers soms traag zijn met het beantwoorden van vragen. Vaak gebruiken zij woorden als dingetjes of een omschrijving van een begrip omdat zij niet meteen op het juiste woord kunnen komen.

Eenmaal aan het werk kan een beelddenker problemen ervaren zowel bij rekenen als bij spelling, lezen en taal. Dit uit zich in automatiseringsproblemen, structuurproblemen, toepassen van de juiste strategieën. Ook in het

voortgezet onderwijs kan het kind moeite hebben met de talen, wiskunde en het opnemen van de leerstof. Hierdoor ervaart de beelddenker vaak een onvermogen om zijn taken met een goed resultaat uit te voeren en kan een negatief zelfbeeld ontwikkelen.

Beelddenken is een mooie creatieve manier van denken en hoeft geen problemen op te leveren als men makkelijk kan schakelen tussen beelddenken en woorddenken. Verloopt dit proces niet zo goed dan kan dit moeilijkheden veroorzaken. Om het kind te testen op beelddenken wordt er een didactisch onderzoek gedaan op de vakgebieden lezen, spelling, begrijpend lezen en rekenen. Dit onderzoek is ontwikkeld door Nel Ojemann, pedagoge en docent aan de universiteit van Groningen. De materialen die hiervoor gebruikt worden zijn de "Een minuut test" van Brus, "de Klepel", een dictee en een begrijpend lezen test en een rekentest ontwikkeld door Nel Ojemann, waar gekeken wordt naar verwerking van de informatie op verschillende gebieden. Hierbij worden de problemen die een kind ervaart in kaart gebracht. Verder wordt ook de RAVEN, een non verbale intelligentietest, afgenomen. De leerstijlen worden in kaart gebracht zodat hier rekening mee gehouden kan worden bij het aanbod van de leerstof. Duidelijk mag zijn dat er veel behoefte is aan visuele en concrete ondersteuning, iets wat in de onderbouw van de basisschool de normaalste zaak van de wereld is maar wat langzaam verdwijnt als het kind zijn schoolcarrière voortzet.

Een bijzonder onderdeel in het onderzoek is het bouwen van een dorp met het wereldspel.

Het is mooi om te zien dat kinderen met dit materiaal, dat toch wel beperkingen oproept, geduldig en vol overgave hun eigen dorp creëren. Aan de bouwstijl in combinatie met het didactisch onderzoek kan men afleiden of het kind een beelddenker is.

De observatie tijdens het bouwen geeft informatie over kindkenmerken. De perfectionist struikelt over de verhoudingen die niet kloppen, chaotische kinderen bouwen zonder structuur, kinderen die weinig interne sturing hebben laten zich sterk leiden door het materiaal waardoor zij steeds op andere ideeën komen maar afdwalen van het doel, de een sorteert de 160 blokken allemaal, de ander begint het liefst zonder naar de opdracht te luisteren. Ook het motorisch aspect komt naar voren, het bouwen met kleine houten blokjes levert nogal eens problemen op. Regelmatig valt een mooi gebouwde constructie weer om. Sommige bouwmeesters hebben zoveel bedrijfspech

dat ik met ingehouden adem en gekrulde tenen in mijn schoenen de volgende instorting zie aankomen. De bouwmeesters zelf laten zich echter niet van de wijs brengen en zoeken naar creatieve oplossingen. Nog nooit heeft een van de kinderen zich laten ontmoedigen. Zo wordt ieder bouwwerk uniek, een afspiegeling van hoe het kind de wereld op dat moment ervaart. Er zijn gezellige dorpen met veel dieren en natuur waar je de hele dag lekker doorheen kunt wandelen. Er zijn zeer gestructureerde dorpen die heel voorspelbaar zijn en waar geen onverwachte dingen gebeuren. Er zijn dorpen waar veel gebeurt maar waar de ordening ontbreekt. Toch blijft ieder dorp een momentopname want de dag van morgen kan er weer veel zonniger uitzien of wordt juist bepaald door de donkere wolk van een wiskundeproefwerk waardoor de zon even ontbreekt.

Na het onderzoek volgt een advies voor de begeleiding van het kind. Deze begeleiding richt zich op het opheffen van de hiaten maar vooral ook op een andere aanpak waar er meer aandacht besteed wordt aan concrete ondersteuning en het kind de kans krijgt om leerstof op te nemen op een veelzijdige manier waardoor deze beter beklijft. Verder krijgt het kind handreikingen om te ontdekken welke leerstijl bij hem past; het maken van een mindmap brengt ordening in het geheel en kan voor een beelddenken veel effectiever zijn dan een samenvatting. Door gebruik te maken van verschillende leerstijlen krijgt het kind een breed beeld van begrippen, strategieën waardoor het automatiseren beter tot stand komt. Daarnaast is het belangrijk dat er aandacht geschonken wordt in het aanbrengen van structuur in de ruimste zin van het woord, van het dagelijks leven structureren door een planning te maken tot het structureren van opdrachten.

Door aan te sluiten bij de problemen die het kind ervaart en oplossingen aan te bieden kan er weer een stukje van de puzzel op zijn plek vallen. Ook voor de ouders is het vaak een herkenning. Bij mijn verklaring van de begrippen beelddenken en woorddenken reageerde een ouder zeer verbaast: "Oh ik dacht dat iedereen zo denkt. Maar sommige denken dan in woorden? Wat saai!!"

Carin Peskens
www.vacare.nl

